

Per ARNOLD WESKER
Anglaterra
Traducció: Núria Salvat

En els següents quinze minuts, si fa no fa, voldria formular la pregunta que, actualment, sovint es qüestiona en reunions similars a aquesta: què més poden aconseguir les arts en aquesta època de la nova tecnologia?

El segle XXI, segons ens han dit, serà un segle en el qual la tecnologia canviarà la manera com s'educa els infants, la manera com es fan les amistats, variaran els ritmes de les ciutats, els mètodes de treball, els patrons de vida familiar, fins i tot la manera com opera la democràcia. Quines noves oportunitats, doncs, oferirà a les arts la revolució digital i els microxips?

Primer: Aclariment de la terminologia. La temptació més seductora per als artistes és enamorar-se de si mateixos utilitzant l'heroisme cultural del llenguatge pompós, gairebé inspirador, encara que insuficient. Així doncs, penso que és important que recordem la distinció tradicional que existeix entre art i cultura. La cultura d'un país, segons es diu, és la manera com una societat dirigeix la seva vida social. Londres té pubs, París té cafès, els americans juguen a beisbol, els anglesos a criquet..., la vida als carrers, l'estil de vestir, els procediments parlamentaris, les cerimònies del casament, els dies de festa nacionals, els sistemes d'educació, tot això forma part de la cultura d'una nació. La cultura esdevé, consegüentment, el paraigua sota el qual tenen lloc diverses activitats que caracteritzen una nació. Les arts viuen sota aquest paraigua com una més d'aquestes activitats de la cultura d'una nació.

No insisteixo en aquesta distinció, no cal que hi esteu d'acord amb mi, simplement la faig constar perquè pugueu entendre els meus arguments.

Seguidament, deixeu-me compartir amb vosaltres un document seriós que em va fer arribar un amic acadèmic dels Estats Units.

Resum del món

Si poguéssim, per un moment, reduir la població de la Terra en un poble de 100 persones, mantenint les proporcions de l'existència humana, ens trobaríem amb aquesta situació:

57 persones serien asiàtiques, 21 europees, 14 de l'hemisferi de l'oest (nord i sud) i 8 africanes.

70 serien no blanques; 30 blanques.

70 no cristianes; 30 cristianes.

El 50 per cent de la riquesa del món estaria en mans de 6 persones. Aquestes 6 persones serien ciutadans dels Estats Units.

70 no sabrien llegir.

50 patirien desnutrició.

80 viurien en cases de mala qualitat.

Només una tindria educació universitària.

Tot això succeix després de setanta anys de pel·lícules sonores i al cap de cinquanta anys d'una altra revolució tecnològica: la televisió. Només un u per cent del món té educació universitària, el setanta per cent no sap llegir. Les estadístiques són discutibles, ja ho sabem, malgrat això, trobo prou interessant reflexionar sobre aquestes coses. Les pel·lícules i la televisió —ambdues són unes formes de comunicació populars— ens han portat a un món on només un u per cent de la població té educació universitària. Així doncs, que més podem esperar de les arts en l'època de la tecnologia digital espectacular i dels microxips?

La pregunta es qüestiona i debat constantment, però jo em faig la següent interrogació: És possible que la pregunta sigui redundant des del començament? No crec que cap innovació científica o tecnològica canviï els dos trets més importants de l'art, trets que són sempre constants. El primer: el procés creatiu d'una persona intenta, amb una habilitat especial, descriure o entendre la condició humana. Els segon tret és que unes altres persones posseeixen les xarxes que distribueixen els resultats. Hi ha dos individus ben diferents. Dues mentalitats diferents, freqüentment oposades, que treballen alhora, i no crec que la tecnologia hi pugui fer res. Els uns creen el treball artístic, els altres controlen (ja sigui perquè posseeixen o bé perquè operen) en el sistema de producció i de distribució. El problema no recau en com utilitzem la tecnologia digital i dels microxips sinó, en com resollem el conflicte entre poder i creativitat.

Els que estan al poder (ministres de cultura, administradors artístics, publicistes, productors, buròcrates mediàtics) tots expressen, utilitzant el llenguatge de l'heroisme cultural, una admiració falsa pel concepte que sense la visió singular de l'escriptor no hi hauria res amb prou valor per omplir els llibres, la pantalla, la ràdio o l'escenari. Però aquests afalagaments no signifiquen res per a nosaltres, no és així? L'única realitat significant per a nosaltres és que no tenim el poder d'"oferir" aquesta visió singular. El nostre poder recau només en la nostra habilitat per a crear-la.

No solament estem a disposició d'aquells que donen sortida als nostres treballs, sinó que també estem a disposició d'aquells que es dediquen a triar —productors, editors de guions, els caps d'aquests, aquell o l'altre departament, tots ells emeten judicis i imposen els seus gustos sobre el que escrivim—. L'escriptor no pot fer res per evitar-ho. Es tracta "del món real, noi" —com es diu en l'argot carinyós del mercat—. Però encara hi ha coses pitjors: els que disposen del poder poden actuar sense escrúpols i, com que tenim por que no ens tinguin en consideració en la propera ocasió, tampoc no podem fer res en contra d'això. La BBC, la més honorable de les institucions, segons la meua opinió, m'ha estafat el pagament d'un guió que m'ha-

vien encomanat. El meu agent no va gosar enfrontar-s'hi per por de posar en perill altres clients.

I si un escriptor no ha estat estafat, se l'haurà mantingut en la més hermètica ignorància. Una vegada, quan jo era president del Comitè Internacional de Dramaturgs, vaig descobrir que el que m'havia succeït a mi li havia succeït també a molts d'altres —guions no reconeguts, o que han romàs sense ser llegits durant mig any, trucades i cartes sense resposta—. Un espectre ampli de mala educació i oportunisme que s'ha introduït en el món de les arts. És difícil de trobar un col·lega que no tingui una història similar per explicar. Hem de compilar un document titulat "El dramaturg, una espècie en extinció". La meva temença és que la revolució digital només ens condueixi cap a la quantitat, i com més oportunitats ens ofereixi el mercat, més gran serà el grau de violència del contractista, ja que ell sempre es relacionarà amb individus plens de defectes els quals —tret d'alguns que poden ser honrats— són oportunistes, corruptes o que tenen gustos mediocres, i, en conseqüència, la qualitat se'n veurà afectada. D'aquí cinquanta anys només un d'entre una centena tindrà educació universitària tot i la revolució tecnològica.

Deixeu-nos continuar i que ens fem una altra pregunta: pot canviar mai la naturalesa d'allò que està relacionat amb l'art?

Si, al segle XXI, tindrem la possibilitat de passar les vacances a la Lluna amb la mateixa facilitat que ara anem de vacances a un altre país, serem menys propensos a les confusions de l'amor —que és un tema amb el qual l'art està molt relacionat—. Si, l'any 2037, serem capaços, talment com succeeix a *Star Trek*, de deconstruir les nostres molècules a Londres, Atenes, París, Beijing o Katmandú, i reconstruir-les, uns segons més tard, en un altre "Congrés d'escriptors", tindrem menys por de la mort, o plorarem menys la mort d'un nen, o ens indignarem menys davant la crueltat de la humanitat —temes amb els quals l'art està molt relacionat?— Puc preveure que no hi haurà cap evolució de la humanitat que faci disminuir la rellevància del rei Lear i de la història de Job, ni que els temes d'amor, tirania i derrota deixin de ser temes que estimulin la imaginació d'escriptors, pintors i músics de gran talent.

"Sí! Exactament!", dirien alguns. "I amb la nostra tecnologia el rei Lear i aquests temes eternals arribaran a més milions". No, no ho faran! No se'n treu cap profit. I malgrat que la tecnologia permet a la gent de comunicar-se amb una gran facilitat, ho fan d'una manera mediocre i espúria. Penso en el que invaeix la nostra televisió, el nostre cinema, els nostres diaris, els videojocs per als nostres fills i el *musak* que ve de tot arreu. Si miro cap al futur només veig un inevitable eixamplament del buit entre aquells que se senten atrets per l'art, i aquells que són insensibles als seus plaers i poders. No veig cap manera de combatre aquest fet, especialment en un món aclaparat per una economia de mercat, la filosofia del qual és el retall dels pressupostos destinats a l'art. "Feu que l'art es faci càrrec de les seves despeses, com ho fem tots nosaltres" és el crit cru i populista dels ministres d'hisenda.

Però l'art no se'n pot fer càrrec, de la mateixa manera que els diaris necessiten dels ingressos de la publicitat per poder subsistir. Es tracta d'un personatge difícil, l'art, amb una naturalesa de moltes cares. A vegades bonic i immediat, altres lleig i complex, pot ser reconfortant o inquietant. És una percepció individual de la vida. Atraurà únicament una minoria i el comerç no podrà fer res per canviar això.

El gran problema que aquest difícil personatge es trobarà al segle XXI és saber qui el subvencionarà, ja que només una minoria dels governs creuen que l'art té una importància primordial. Nosaltres ens hem de queixar, aquí, a les conferències íntimes com aquestes, el públic de les quals, encara que minoritari, és encara una minoria àmplia i influent; hem de parlar enèrgicament de com l'art estimula i nodreix la nostra imaginació i de com intensifica la nostra experiència de la vida, ja que els polítics són com una mestressa de casa atrafegada per la compra, la cuina, estudiant la seva economia, i no té temps de plantejar-se aquestes coses. "Vols una puta? Doncs, paga-te-la!" Així doncs, què hem de fer?

Fa poc temps vaig estar a Praga on una unitat de documentació formada per gent jove demanava als dignataris que responguessin a una pregunta: què podem fer per lluitar contra la "contaminació de l'esperit"?

Com a resposta els vaig parlar dels petits consells que dono als meus fills, sobretot a la meva filla: "No et precipitis al món demanant que t'estimin, cridant 'mira'm, mira tot el que et puc oferir'. Queda't quieta, palplantada en l'espai que has triat, busca les teves arrels, nodreix-te'n i floriràs d'una manera que atrauràs els altres cap a tu. Has de créixer amb força, estimulant les teves virtuds i destreses, i el món vindrà a alimentar aquestes virtuts. La confiança en un mateix atrau". Això és el que els he intentat d'ensenyar.

El mateix s'esdevé amb l'art. No crec que l'art hagi de precipitar-se al segle XXI competint amb les formes d'entreteniment més fàcilment accessibles cridant "Estimeu-me! Mireu les riqueses que us puc oferir." Tots sabem, com a individus, que si volem que algú ens estimi, atraurem només unes quantes persones. L'art ha d'aprendre —igualment com ho fa el nen quan madura i passa a l'edat adulta— que no tothom l'estimarà. S'ha de consolidar en el seu petit enclavament, sigui allà on sigui, i no sucumbir a les il·lusions d'atraure les masses.

No estic gaire content amb aquesta perspectiva. Igual que una observació feta per Antonio Gramsci, citada sovint, estic pres entre el pessimisme de l'intel·lecte i l'optimisme de la voluntat. Alguns de vosaltres direu: "Evidentment no estàs content, la teva visió de l'art és elitista". Però els elitistes no es defineixen per si mateixos, sinó que són definits per defecte. Els elitistes som aquells que restem quan la majoria ha assolit el nivell mediocre que és menys ardu, menys inquietant d'assolir.

Permeteu-me posar un exemple d'aquest conflicte entre poder i creativitat que he viscut jo mateix. Els teatres associats ambulants de Noruega,

Suècia i Dinamarca em van encarregar, amb gran valentia, d'escriure una obra basada en un tema molt important que ja feia temps que l'estava estudiant: el fanatisme religiós. Es titulava *Caritas* i estava basada en una història real que va transcórrer en l'època medieval, d'una noia jove que volia convertir-se en *Anchoress* —que és una persona que demana de ser enterrada en una cel·la per tal de consagrar-se a la contemplació de Déu amb l'esperança de rebre la revelació divina—. La revelació divina no va arribar, i la noia va demanar de ser desenterrada, però l'Església ho va desestimar. Va ser empresonada per vida per una decisió que va prendre en la seva joventut —de la mateixa manera com molts de nosaltres estem empresonats per les nostres creences polítiques, per professions mal escollides, o per haver escollit malament la parella del matrimoni—. Els teatres ambulants d'Escandinàvia mai no van arribar a representar *Caritas* amb l'excusa que era massa difícil per al seu públic. Aquesta obra es va muntar finalment al nostre Teatre Nacional a Londres i posteriorment es va convertir en una òpera.

Sé que aquest és el tarannà del món. El finançament es destinarà als edificis i institucions que decidiran allò que s'oferirà i allò que no. Llevat que un dramaturg guanyi un premi de la loteria i pugui construir el seu propi teatre o el seu canal de televisió, sempre haurà, si no, de ballar al ritme dels altres. Per a la majoria d'escriptors —i això es pot aplicar a la resta de manifestacions artístiques— no hi ha res a fer per combatre aquesta situació. Tot el que desitjo és honestedat. L'artista està convocat a participar en la nova era tecnològica però es tracta d'una demanda falsa i buida. Malgrat que la tecnologia ens permet escriure els nostres treballs amb una major rapidesa i eficàcia, i que ens permet comunicar-nos amb els nostres agents estrangers en un mateix dia, crec que les coses canviaran ben poc i que serem marginats. No tenim cap poder. Només tenim el nostre treball que continua i continuarà sempre estant al servei d'aquells que sí que tenen poder. I el poder té por dels reptes, de la desvalorització, de la pèrdua de beneficis. I encara que el poder compri el treball d'algun artista, aquest no té cap garantia que respectin la seva feina i que la realitzaran de la manera com l'autor l'havia concebuda.

Deixeu-me compartir un últim pensament amb vosaltres. Tots hem d'estar entusiasmat amb aquesta nova tecnologia —i confesso que, si fos ric, en tindria la casa plena—, però la meva por i el meu recel recau en quelcom molt més poderós que el microxip —i no estic parlant de l'oportunisme, l'ambició i la luxúria pel poder, encara que Déu sap que aquestes característiques humanes són prou fortes per pervertir les aspiracions més nobles d'un individu—, parlo d'un virus diminut que trobem en una frase que em persegueix des de fa gairebé vint anys. La va pronunciar un assistent social que posteriorment va ser assassinat a Irlanda del Nord. Parlava dels tristos problemes del nostre país i va dir que provenien —i ara ve la frase a la qual feia referència abans— "de l'odi amb regust de cervesa transmès de pares a fills". Davant d'aquest poderós canal de comunicació, la tecnologia té un paper irrellevant. L'odi amb regust de cervesa del pare és molt més potent.

No sóc de naturalesa negativa, de manera que cerco al meu voltant qualsevol indici positiu de l'esdevenidor i m'aferro a qualsevol fet que m'encoratgi, fins i tot que m'emocioni. D'aquests fets en puc anomenar tres. El primer prové de Noruega, on el professor de filosofia Jostein Gaarder, que defensa apassionadament l'ensenyament de la filosofia a les escoles, va escriure una novel·la per a gent jove titulada *El món de Sofia*. Entrelligada a la novel·la hi trobem una visió de la història de la filosofia occidental. Aquesta novel·la s'ha convertit en un fenomen en el món de la publicació: ha estat traduïda a moltes llengües i la podem trobar a la llista de *best-sellers* d'Estats Units i Gran Bretanya. Potser aquest fet ens revela un desig d'estimulació intel·lectual dels joves a tan gran escala que mai, fins ara, no ens ho havíem pogut imaginar. No ho sé.

El segon exemple us l'haureu d'imaginar. El Teatre Nacional de Londres és un lleig edifici de ciment. Una part de l'edifici és una quadrat enorme de ciment gris i brut. Fa unes setmanes, mentre creuava el Pont de Waterloo, vaig veure projectades sobre tres dels costats d'aquest edifici erm, unes figures humanes que volaven. Vaig trobar que es tractava d'un exercici d'imaginació molt satisfactori i encoratjador, i vaig deixar que la meua ànima volés amb elles. No només alguna autoritat havia mirat aquesta manifestació horrible d'arquitectura moderna i va dir que s'havia de fer alguna cosa per animar aquestes parets —i havia trobat els diners per fer-ho—, sinó que també hi estava implicat un artista que havia tingut prou imaginació per trobar una solució tan brillant. Evidentment l'artista havia necessitat de l'ajuda de la tecnologia.

Tercer, penso en la nova generació de dramaturgs britànics i irlandesos tant excel·lents i amb tant de talent que estan emergent a l'escena de Londres, i que ho fan en aquesta era de la revolució digital, que em consola el fet que a la Gran Bretanya, contràriament a allò que passa a la resta del món, el dramaturg, més que el director, se'l respecta i se'l protegeix, i per aquest motiu encara conserva una mica de poder.